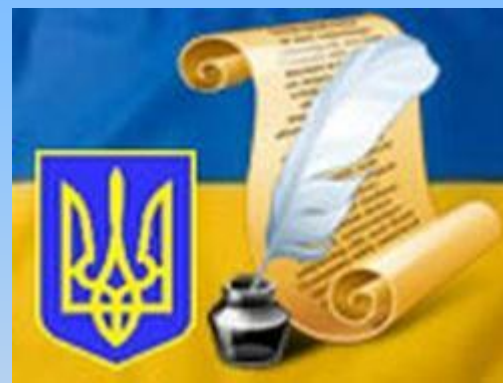

Нормативно- правові акти

Виконав:
Тараненко Ярослав

Нормативно-правовий

акт

це

Нормативно-правовий акт — офіційний письмовий документ, прийнятий уповноваженими фізичними особами у визначеній законодавством формі та за встановленою законодавством процедурою, спрямований на регулювання суспільних джерел права що містить погані норми права, має неперсоніфікований характер і розрахований на неодноразове застосування.

Ознаки нормативно-правового акту

1. Завжди містять хоча б одну норму права
2. Приймаються лише правотворчими суб'єктами — у межах їх компетенції

(Суб'єктами прийняття нормативних актів є народ, органи державної влади, територіальні громади, органи місцевого самоврядування, органи автономних утворень, можуть бути — громадські організації, підприємства і інші інституції, передбачені законодавством.)

3. Створюються з дотриманням певної законодавчо визначеної особливої правотворчої процедури, стадіями якої є розроблення, розгляд та обговорення проектів, ухвалення нормативних актів, їх офіційне опублікування і введення в дію
4. Ухвалюються суб'єктами правотворчості у формах,

Нормативно-правові акти як офіційні письмові документи створюються відповідно до усталених вимог.

- Зокрема, це вимоги щодо реквізитів, до яких належать, зокрема: назва акта (загальна та індивідуальна), вказівка на суб'єкта прийняття, предмет регулювання, дата і місце його прийняття, підпис відповідальної посадової особи.
- Також це вимоги щодо структури нормативно-правового акта, що залежить від його особливостей, виду.

Основні елементи:

Преамбула — вступна частина акта, яка не містить норм права та у якій наводиться обґрунтування закону, визначаються його мета, завдання, а іноді проголошуються світоглядні положення.

Статті або пункти — містять первинні елементи нормативно-правового акта — нормативні приписи (розпорядження). У свою чергу, статті можуть поділятися на частини (часто вони позначаються цифрами; якщо не позначені, то частиною є окремий абзац), частини — на абзаци, пункти, підпункти. Статтю акта, її частини прийнято скорочено позначати так: статтю — «ст.», частини статей — «ч.», пункт — «п.» тощо. Статті, пункти в нормативних актах мають наскрізну нумерацію.

Глави — можуть виділятися у великих за обсягом актах.

Розділи — об'єднують глави у великих за обсягом актах (може бути і навпаки — статті, пункти об'єднані в розділи, а вони — у глави).

Частини — найбільші підрозділи акта, присутні, як правило, у кодексах (загальна та особлива частини).

- Нормативні правові акти підлягають обов'язковій державній реєстрації та обліку. Так, нормативно-правові акти міністерств та інших центральних органів виконавчої влади, що стосуються прав, свобод і законних інтересів громадян або мають міжвідомчий характер, реєструються в Міністерстві юстиції України. В Україні створено Єдиний державний реєстр нормативних актів.
- Нормативно-правові акти створюються на основі правил юридичної техніки, які, зокрема, передбачають вимоги щодо мови (в тому числі щодо юридичної термінології), прийомів і засобів викладення тексту актів (юридичних конструкцій, дотримання законів логіки тощо).

Класифікація

Нормативно-правові акти
поділяють на:

- **закони**
- **підзаконні нормативно-правові акти.**

Закони — це нормативно-правові акти, що видаються законодавчими органами (у нашій державі — Верховною Радою України), мають вищу юридичну силу та регулюють найважливіші суспільні відносини.

Закони зазвичай поділяються на **конституційні** та **звичайні**.

Усі закони мають вищу юридичну силу, яка полягає у тому, що:

- ніхто, крім органів законодавчої влади, не може приймати закони, змінювати чи скасовувати їх
- лише Конституційний Суд України може визнати закон України чи його окреме положення неконституційним
- усі інші нормативно-правові акти повинні видаватися відповідно до законів
- у разі колізій між нормами закону і підзаконного нормативно-правового акту діють норми закону.

Підзаконні нормативно-правові акти —
нормативно-правові акти уповноважених органів
держави (їх посадових осіб) та інших суб'єктів, що
приймаються у відповідності до законів і
розвивають чи деталізують їх положення.

Існують різні класифікації таких актів. Зокрема, залежно від суб'єктів, що їх видали, виділяють такі види підзаконних нормативно-правових актів в Україні:

- нормативні акти Верховної Ради України
- нормативні акти Президента України
- нормативні акти Кабінету Міністрів України
- нормативні акти Верховної Ради та Ради міністрів Автономної Республіки Крим
- нормативні акти міністерств, державних комітетів, інших органів центральної виконавчої влади зі спеціальним статусом
- нормативні акти місцевих державних адміністрацій
- нормативні акти органів місцевого самоврядування
- нормативні акти відділів та управлінь відповідних центральних органів на місцях
- нормативні акти керівників державних підприємств, установ, організацій на місцях
- інші підзаконні нормативні акти.

Систематизація

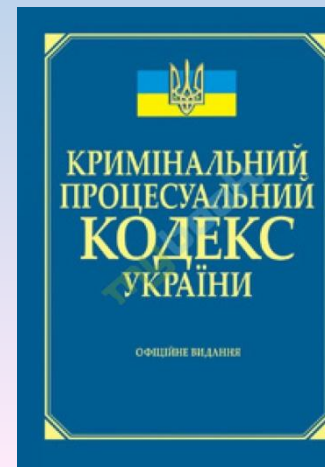
Систематизація нормативних актів — це діяльність з їх впорядкування та вдосконалення, приведення до певної внутрішньої узгодженості через створення нових документів чи збірників.

Розрізняють *інкорпорацію* та *кодифікацію* як основні види систематизації актів.

Інкорпорація — вид систематизації нормативних актів, який полягає у зібранні їх у збірниках у певному порядку без зміни змісту. Критерії систематизації: хронологічний або алфавітний порядок, напрям діяльності, сфера суспільних відносин, тематика наукового дослідження тощо. Можна також назвати кілька видів інкорпорації: за юридичним значенням вона буває офіційна чи неофіційна; за обсягом — загальна, галузева, міжгалузева, спеціальна; за критерієм об'єднання — предметна, хронологічна, суб'єктивна.

Кодифікація — вид систематизації нормативних актів, що мають спільний предмет регулювання, який полягає у їх змістовній переробці (усунення розбіжностей і суперечностей, скасування застарілих норм) і створенні зведеного нормативного акта. Різновидами кодифікації є кодекс, статут, положення.

Кодекс — кодифікований акт, який забезпечує детальне правове регулювання певної сфери суспільних відносин і має структурний розподіл на частини, розділи, підрозділи, статті, що певною мірою відображають зміст тієї чи іншої галузі права. У сучасному законодавстві України існують: Кримінальний кодекс, Кодекс про адміністративні правопорушення, Сімейний кодекс, Кримінально-процесуальний кодекс, Земельний кодекс, Водний кодекс тощо.

**Статути,
положення —
кодифіковані акти, в
яких визначається
статус певного виду
державних організацій
та органів.**

Офіційне опублікування нормативно-правових актів

Порядок, терміни та умови оприлюднення і набрання чинності нормативно-правових-актів регулюються Конституцією України та відповідним Указом Президента України. Там вказано, що закони, інші акти Верховної Ради, Президента, Кабміну мають бути опубліковані в офіційних друкованих виданнях не пізніше, ніж через 15 днів після їх прийняття. До офіційних видань належать: Офіційний вісник України, Урядовий кур'єр, Голос України, Відомості Верховної Ради України, Офіційний вісник Президента України. В інших ЗМІ акти можуть бути надруковані лише після офіційного їх оприлюднення у вказаних вище виданнях.

Є акти, що призначені для внутрішнього користування певних органів та установ. Їх дозволено не оприлюднювати в офіційних виданнях. Чинності вони набирають з моменту надсилання їх тим посадовим особам чи керівникам установ, підрозділів тощо, яких вони стосуються.

Дія (чинність) нормативно правових актів

Дія закону (нормативно-правового акта) чи навіть окремої його норми права — це обов'язковість їх виконання (всіма) громадянами, посадовими особами, державними органами та іншими суб'єктами права стосовно певної сфери (виду) суспільних відносин, за певних обставин (ситуацій), протягом певного часу, на певній території (у певному просторі) та щодо конкретного кола суб'єктів права, тобто осіб, організацій (в широкому значенні цього слова), які наділені певними характеристиками.

Отже, межі дії нормативних актів (законів) чи окремих норм визначаються такими критеріями (параметрами):

видом регульованих суспільних відносин (тобто предметом регулювання);
обставинами, настання яких зумовлює необхідність застосування регулятивної функції цих актів;
часовими вимірами;
просторовими вимірами (або територією в широкому розумінні слова);
колом осіб, на яких поширюються норми акта.

Це твердження про межі дії не суперечить тому, що вже висловлювалось раніше, а саме — судженню про загальнообов'язковість правових норм як конститутивну органічну властивість права. Норми права обов'язкові до виконання лише в рамках, окреслених переліченими критеріями. Абсолютна ж, беззастережна «загальнообов'язковість» виключала б можливість функціонувати праву як системі, тобто:

- змінювати та оновлювати право;
- враховувати особливості та обставини, пов'язані з місцем проходження (розвитку) праворегульованих відносин;
- враховувати специфічні реально існуючі властивості різних суб'єктів. Усе це могло б призвести до загального нівелювання права та втрати ним його соціальної цінності як регулятора суспільних відносин, що залежить від конкретних історичних умов соціального життя.

Дія норми права (закону, нормативного акту) поширюється на певні суспільні відносини, що визначається галузевою приналежністю норми. Це так звана предметна дія. Дія норми права пов'язується з певними обставинами, що визначається гіпотезою норми. Це так звана конкретно-ситуаційна дія.

Дія нормативного акту у часі

Її характеризують принаймні три показники:

- Момент набрання актом чинності;
- Напрям темпоральної дії нормативного акта;
- Момент припинення дії нормативного акта

Набуття чинності

У законодавстві України на позначення цього моменту використовують такі терміни, як «набрання чинності», «набуття чинності», «введення в дію», «вступ в дію». Ці терміни містяться й у тексті Конституції України. У переважній більшості випадків усі перелічені терміни використовуються як синоніми.

Усі ці терміни зазвичай позначають одне поняття — початкову точку темпоральної дії/чинності нормативно-правового акта, тобто календарну дату, з якої починається юридична сила акта, тобто його владний регулятивний вплив на відносини, який полягає у «забезпечуваній державою формальній можливості використання або формальній необхідності виконання (дотримання) закріплених у ньому норм»

Порядок набуття чинності

В Україні законодавець визначає три способи визначення моменту набрання чинності нормативно-правовим актом:

- **загальний** — у відповідному акті встановлюється загальне правило введення в дію відповідної категорії актів, що реалізується за відсутності наступних двох способів;
- **особливий** — у відповідному загальному акті встановлюється особливий термін набрання чинності актами, які приймаються в певній сфері суспільних відносин (митні, бюджетні, податкові); реалізується за відсутності наступного способу;
- **спеціальний** — у окремому нормативно-правовому акті встановлюються норми, які визначають особливий строк набрання ними чинності.

ДІЯ ЗАКОНУ

```
graph TD; A[ДІЯ ЗАКОНУ] --> B[ЧАСОВА (ТЕМПОРАЛЬНА)]; A --> C[ПРОСТОРОВА (ТЕРИТОРІАЛЬНА)]; A --> D[ЗА КОЛОМ СУБ'ЄКТІВ ПРАВОВІДНОСИН];
```

**ЧАСОВА
(ТЕМПОРАЛЬНА)**

**ПРОСТОРОВА
(ТЕРИТОРІАЛЬНА)**

**ЗА КОЛОМ СУБ'ЄКТІВ
ПРАВОВІДНОСИН**

Напря́м темпора́льної дії — часовий показник, що визначає дію нормативного акта стосовно юридичних фактів, правових відносин, які виникли до і після набуття ним чинності.

Темпоральна дія новоприйнятої норми відрізняється в залежності від того, одномоментні чи тривалі явища піддані правовому регулюванню. Відповідно вона може мати або два види: зворотну і перспективну (пряму) — стосовно одномоментних явищ, або три: зворотну (ретроактивну), негайну (пряму, звичайну) і перспективну (майбутню) — стосовно триваючих відносин. Відповідні напрями дії в часі має норма, що припиняє чинність — дострокове припинення, негайне припинення, ультра активність.

Загальна характеристика напрямів дії в часі нормативних актів

Негайна дія — це дія новоприйнятої норми на відносини (права і обов'язки), що тривають на момент набуття нею календарної чинності. Під негайною дією розуміється поширення дії норм, що містяться у новому нормативно-правовому акті на ті правові наслідки, які хоча й випливають з юридичних фактів, що виникли під час дії старого нормативного акта, проте настають уже після моменту набрання чинності новим. Іншими словами, норми нового акта з моменту набуття ними чинності діють на права й обов'язки учасників правовідносин, які виникли до цього моменту, змінюючи при цьому на майбутнє їх зміст, порядок реалізації тощо, або взагалі припиняючи їх.

Зворотна дія — це дія новоприйнятої норми на відносини (права і обов'язки), які завершилися на момент набуття нею календарної чинності. **Згідно статті 58 Конституції України** закони та інші нормативно-правові акти не мають зворотної дії в часі, крім випадків, коли вони пом'якшують або скасовують відповідальність особи. Це така дія акту на відносини, що існували до його прийняття, за якої припускається, що новий нормативний акт існував на момент їх виникнення. Але бувають винятки, скажімо, у кримінальному, адміністративному законодавстві. Так, якщо нормативний акт, прийнятий після вчинення правопорушення, пом'якшує чи звільняє від юридичної відповідальності, то такий акт має зворотну силу, а якщо встановлює чи обтяжує відповідальність — то не має. Так, **згідно з КК (ст. 4)** злочинність і караність діяння визначаються законом, який діяв на час вчинення цього діяння — це загальне правило.

Перспективною дією правових норм є їх поширення на будь-які юридичні факти, права і обов'язки учасників правовідносин, цілі правовідносини, які виникають після моменту набуття ними чинності. Перспективна дія норм має різні підвиди, які визначаються віддаленістю від указанного моменту тих явищ, на які розповсюджена їх дія: повна й обмежена (останній підвид може мати різні ступені). Указаний вид дії нововведених правових норм часто має місце у поєднанні з переживаючою дією скасованих правових норм. Це означає звуження меж його дії (нового закону), але розширення меж дії старого закону.

Проте він можливий і сам по собі — коли відповідні відносини стають предметом правового регулювання вперше.

Ультраактивна (переживаюча) дія норм скасованого нормативного акта — це їх дія після втрати календарної чинності таким актом. У процесі дії нормативного акта у часі іноді виникає особлива ситуація, яку умовно можна визначити як «залишкову дію чи залишкову силу закону». Наприклад у Законі України від **17 січня 2002 р.** «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування»(**ст. 10 «Прикінцеві положення»**) зазначається: «Протягом одного календарного місяця з дня набрання чинності цим Законом суб'єкти господарювання, які були зареєстровані і здійснювали свою діяльність до набрання чинності цим Законом, здійснюють діяльність з виробництва, експорту, імпорту дисків для лазерних систем зчитування, експорту, імпорту обладнання та сировини для їх виробництва у порядку, що діяв до дня набрання чинності цим Законом».

Припинення дії нормативного акта

Усі нормативно-правові акти за часовим критерієм, тобто тривалістю їх дії, законодавці поділяють на два види:

- 1) акти із невизначеним строком дії, тобто для яких не встановлений кінцевий момент їх дії, прикладом може бути Конституція України;
- 2) акти тимчасової дії, тривалість якої залежить від різних заздалегідь визначених обставин, можна поділити на два підвиди:
  - 3) тимчасові (Тимчасовий регламент Верховної Ради України (Постанова Верховної Ради України від 8 квітня 2008 року № 247-VI);
  - 4) надзвичайні — їх дія обмежена у часі і залежить від існування відповідних зазначених в цьому законі надзвичайних обставин.

Відмінність нормативно-правового акту від індивідуально-правового

Нормативний акт — це прийнятий уповноваженим державним чи іншим органом у межах його компетенції офіційний письмовий документ, який встановлює, змінює чи скасовує норми права, носить загальний чи локальний характер та застосовується неодноразово. Що ж до актів ненормативного характеру (індивідуальних актів), то вони породжують права і обов'язки тільки у того суб'єкта (чи визначеного ними певного кола суб'єктів), якому вони адресовані